VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS

SPOREN VAN HERINNERING

SPECIALE EDITIE

VOORWOORD
Voor een tolerantere samenleving
Pag. 2

REFLECTIE
Het is moeilijk een 'Jood' te zijn
Pag. 3

DEFINITIE
Anti-judaïsme en antisemitisme, een escalerend gevaar
Pag. 6

WIST JE DIT?
Het christelijk anti-judaïsme. Wanneer het 'nieuwe' zich uit het 'oude' construeert
Pag. 8

UITGEDIEPT
Het religieus antisemitisme – de fantasmatische vorm van religieuze haat
Pag. 13

VRAAGSTUK
Van het raciaal antisemitisme naar een genocidaal antisemitisme
Pag. 18

MOORDCENTRA
Het antisemitisme in nazi-Duitsland, de laatste rechte lijn naar de judeocide
Pag. 23

CHRONOLOGIE
Pag. 29

ACTUALITEIT
Het antisemitisme, een kwaad dat nog lang de wereld niet uit is!
Pag. 32

GLOSSARIUM
Pag. 36

VARIA
Studiereizen in Polen kaarten het anti-judaïsme en het antisemitisme aan
Pag. 40

NAWOORD
Men doodt een slachtoffer van racisme een tweede keer wanneer men er geen les uittrekt voor de toekomst
Pag. 42

VAN ANTI-JUDAÏSME TOT ANTISEMITISME

Gebaseerd op de lezing van Johan Puttemans

Verantwoordelijke uitgever: Henri Goldberg / vzw Auschwitz in Gedachtenis - Wolstraat 17/Bus 50 - 1000 Brussel

VOOR EEN TOLERANTERE SAMENLEVING

De Amerikaanse historicus Raul Hilberg (1924 – 2007), zelf van Joods-Oostenrijkse herkomst, stelde dat de nazi's uiteindelijk niet veel uitgevonden hadden. Hun afkeer past, bij wijze van spreken, in een lange traditie van onbegrip tot haat. Dit tijdschrift heeft niet als opzet een aloud patroon van irrationele, en soms wel psychotische, wrok te bestrijden door onbeargumenteerd een met de vinger wijzende morele houding aan te nemen, maar wenst aan de hand van historische feiten – pedagogisch onderbouwd met vele afbeeldingen – en logische redeneringen deze tot op vandaag nog bestaande haat te rationaliseren. Het enige vernietigende strijdmiddel tegen deze vorm(en) van xenofobie en racisme is het verklaren/verhelderen! De ratio is het tegengif bij uitstek van het irrationele. Fobieën worden in leven gehouden, en escaleren soms zelfs, als kennis ontbreekt. Het moge utopisch klinken de wens hier uit te drukken (rassen)haat voorgoed de wereld uit te helpen via dergelijk pedagogisch tijdschrift, maar het geeft hopelijk wel een aanzet tot een tolerantere samenleving waarin harmonisch samengeleefd kan worden. ■

De hoofdredactie

© Alle rechten voorbehouden

De *Kindlifresser*-fontein, het beroemde standbeeld op de Kornhausplatz in de Zwitserse hoofdstad Bern, is tot heden een toeristische trekpleister en een bestemming voor schoolreisjes. Het komt terug op de beschuldigingen die in de middeleeuwen vaak tegen Joden werden geuit.
De 'kindeter'-fontein wordt meestal uitgelegd als een kinderschrikmiddel of een carnavalsfiguur - of geïnterpreteerd als een afbeelding van de *oude god Saturnus of Chronos*. Dit verdoezelt echter het ware verhaal over de oorsprong van de figuur die de typische puntmuts draagt die de Joden in de middeleeuwen als onderscheidingsteken moesten dragen. Pas veel later werd deze *Judenhut* vervangen door de davidster.

עס איז שווער צו זײַן אַ ייד

HET IS MOEILIJK EEN 'JOOD' TE ZIJN

Om bij Auschwitz (en bij uitbreiding: de moordcentra) te eindigen, werd een lange weg in tijd en ruimte afgelegd. De haat die, naast zovele andere kenmerken, vereist was, was één die diep verankerd was in de cultuur. Het antisemitisme is geëvolueerd uit het anti-judaïsme, dat ongewild onttrokken wordt – via het christendom – in het jodendom zelf. Om iemand te haten, moet hij eerst (soms irrationeel) gedefinieerd worden. De vraag die we ons in deze rubriek stellen is: wie of wat is een Jood of een … jood?!

De Jood of de jood? Religie of identiteit?

In de *Woordenlijst Nederlandse Taal* (*het Groene Boekje*) staat vermeld: '**j**ood (aanhanger v.h. joodse geloof)' en '**J**ood (lid v.h. Joodse volk)' net als '**j**oods (m.b.t. de joodse godsdienst)' en '**J**oods (m.b.t. het Joodse volk)'.[1] Er wordt dus een duidelijk onderscheid gemaakt tussen het religieuze en het 'identitaire'. Volgens de joodse religieuze wetgeving is iemand jood wanneer hij uit een joodse moeder is geboren of zich als volwassene tot het jodendom heeft bekeerd. Uiteraard wordt deze (religieuze) invalshoek niet door iedereen aanvaard; er zijn meerdere elementen mogelijk om (een identiteitsgebonden) Jood te zijn.

'Een' of 'de' Joodse identiteit?

- Jood via religie: iemand kan heel goed tot het 'Joodse volk' behoren en zich als goddeloze beschouwen.
Religie is dus niet voldoende om iemands Joodse identiteit éénduidig te confirmeren.
- Jood via nationaliteit: er bestaat op dit ogenblik geen exclusieve natie waarin iedereen bij geboorte terstond als Jood wordt erkend. Israël is hier geen uitzondering op; niet elke Israëliër is Jood en niet elke Jood is een Israëliër. Een natie/nationaliteit is dus ook niet voldoende om iemands Joodse identiteit éénduidig te confirmeren.
- Jood via taal: ten gevolge van de specifieke ontwikkelingen binnen niet met elkaar in contact staande Joodse gemeenschappen, werden meerdere talen gesproken (zoals het Bijbels Hebreeuws, het Modern Hebreeuws, het Jiddisch, het Ladino, …). Taal is niet voldoende om iemands Joodse identiteit te confirmeren.
- Jood via afkomst: de *halacha*[2] stelt heel duidelijk dat iemand die zich vrijwillig op volwassen leeftijd bekeert tot het Jodendom, als 'volwaardige' Jood wordt beschouwd. De geboorte of afkomst is dus niet voldoende om iemands Joodse identiteit éénduidig te confirmeren.
- Jood via (familie)naam: de familienaam is niet per se een Joods gegeven. Neem bij voorbeeld in België een kind dat uit een

Der deutsche Soldat

Deze soldaat met de op eerste gezicht perfecte 'Arische' kenmerken, zoals een rechte neus, blauwe ogen, (op deze foto niet zichtbare) blonde haren, groot van gestalte enzovoort, heette Werner Goldberg en was … Jood! Zijn fenotypische kenmerken werden gebruikt om de 'perfecte Duitse soldaat' te vertegenwoordigen.

© Alle rechten voorbehouden

Joodse moeder wordt geboren (en dus 'Jood' is) en uit een niet-Joodse vader. Het kind zal toch de familienaam van de vader dragen, ook al wijst dit geenszins op een band met het Jodendom. De familienaam is dus niet voldoende om iemands Joodse identiteit éénduidig te confirmeren.
(De nazi's daarentegen verplichtten de Duitse Joden officieel de voornamen 'Israël' voor mannen en 'Sarah' voor vrouwen bij hun voornaam te plaatsen).
• Jood via geschiedenis: door de eeuwen heen hebben zich zoveel vertakkingen voorgedaan die het vrij moeilijk maken om naar één historisch punt terug te keren om te stellen dat dergelijk moment voldoende is om iemands Joodse identiteit éénduidig te confirmeren.

Conclusie:
Het is vrij moeilijk om DÉ Jood éénduidig te gaan definiëren. Volgens de Franse rechtshistoricus François de Fontette is het eerder te bepalen volgens een invulling die gekozen wordt en aanvaard wordt. Toch blijft er steeds een verband bestaan met een samenhangend complex geheel dat vervat ligt in de cultuur. Het is aanvaarden en aanvaard worden, het is erkennen en erkend worden binnen een (sub)gemeenschap!

Een Joods 'ras'?!
Ook al mag men uitgaan dat niemand (lichamelijk gesproken) gelijk is aan zijn naaste aangezien we allen van elkaar verschillen, en dit niet alleen in tijd en ruimte, origine, opvoeding en dergelijke meer, maar ook ten gevolge van welke identiteit we zelf aannemen binnen een gemeenschap en in de wereld, wil dit echter niet zeggen dat we een onderscheid mogen maken naar belang en zeker niet mensen gaan onderverdelen in rassen. Enkel het menselijke ras bestaat.

Anders gesteld: de vraag of het 'Joodse ras' zou bestaan dient uit-

© Alle rechten voorbehouden

Neurenberg wetten 1935

drukkelijk beantwoord te worden met een radicaal 'neen'!

De Franse existentialistische filosoof Jean-Paul Sartre stelde: « Si le Juif n'existait pas, l'antisémite l'inventerait ! » ('Indien de Jood niet bestond, zou de antisemiet hem wel uitvinden!'), wat wijst op het fantasmatische binnen het antisemitisme. De antisemiet heeft niet alleen geen Jood nodig; de aanwezigheid van een joodse persoon zou rationeel zijn irrationeel waanidee tenietdoen.

Het recht moet de pseudowetenschap bijstaan om de 'Jood' te bepalen

Ook al bezit de Jood volgens de antisemitische nazi's typische lichamelijke kenmerken die als het ware als een smet op zijn identiteit zijn vastgespeld, toch achtten zij het noodzakelijk juridisch vast te leggen wat een Jood nu juist is. In 1935 werd vastgesteld: 'Iemand is Jood wanneer hij tenminste drie vol-Joodse grootouders heeft.' [artikel 5, eerste paragraaf] Er wordt dus twee generaties teruggegaan om vast te stellen of men raciaal Jood is of niet. Grootouders die tot een Joodse gemeenschap behoorden gaven willens nillens deze 'joodsheid' mee, ongeacht of de (klein)kinderen zich bekeerd hadden of dergelijke meer. ■

(1) *Woordenlijst Nederlandse Taal*, Sdu Uitgevers, Den Haag en Lannoo Uitgeverij, Tielt, 2010, p.477.
(2) Rabbijnse wetgeving

ANTI-JUDAÏSME EN ANTISEMITISME, EEN ESCALEREND GEVAAR

Het is belangrijk een onderscheid te maken tussen het anti-judaïsme en het antisemitisme.

Het **anti-judaïsme** is een xenofobe uitlating uit angst voor iets wat niet gekend (en dus onbemind) is. Het anti-judaïsme is de haat voor de jood voor wat hij niet is. Men stigmatiseert een groep – in dit geval de joden – omdat die groep niet overeenkomt met de algemene norm. Bijvoorbeeld: "Ik haat de jood omdat hij niet zoals mij is, omdat hij een andere religie aanhoudt, omdat hij andere praktijken volgt die niet overeenkomen met die van mij!"

Het **antisemitisme** vloeit evenwel voort uit het anti-judaïsme, doch er bestaat een wezenlijk onderscheid tussen beide. Men mag stellen dat het antisemitisme de haat is jegens de 'Jood' voor wat hij zogezegd wel is, en hierbij moet terstond de belangrijkste opmerking gemaakt worden: het ontologische 'is' wijst op een onlogische, onrealistische en meer dan subjectieve haatdragende invulling! Men gaat de 'Jood' als iets voorstellen dat alles buiten humaan is.

Anti-judaïsme:
religieus getinte xenofobie waarbij de vreemdeling uit de groep wordt geweerd.

©https://www.trouw.nl

Antisemitisme: de Jood is niet menselijk.
Hij wordt hier afgebeeld als de zuigeling van een zeug.
(Gravure op de voorgevel van de St. Marien-kerk van Wittenberg, Duitsland)

© Toni L. Kamins

© Alle rechten voorbehouden

In de allereerste regels van Hannah Arendt's werk *Over antisemitisme* (1951), stelt zij het anti-judaïsme en het antisemitisme voor als volstrekt verschillende fenomenen: 'Antisemitisme, een seculiere negentiende-eeuwse ideologie – die in naam maar niet in rede, onbekend was voor de jaren 1870 – en religieuze Jodenhaat, geïnspireerd door het wederzijdse vijandige van twee tegenstrijdige geloofsovertuigingen, zijn duidelijk niet hetzelfde.' (https://www.franceculture.fr)

De 'Jood' wordt voorgesteld in zijn (volgens haatdragende bedoelingen) 'ware' gedaante: een vampier, een (geld)wolf, een parasiet, luis, slang, rat, giftige pad, havik, ekster, een monster … alles behalve iets menselijks en iets dat steeds een algemene sociale negatieve bijklank heeft. Dit vormt dan ook het draagvlak voor latere antisemitische moorden en vervolgingen: het is geen mens dat wordt gedood of vervolgd, maar een niet-menselijk gevaar dat vermomd is als een mens!

Met andere woorden: het antijudaïsme is een religieuze (vaak gepaard gaande met socio-economische, politieke en filosofische) afkeer. Om hieraan te 'ontkomen' volstaat conversie. Zich bekeren tot de 'norm' laat xenofobie verwateren aangezien de bekeerling nu tot de norm behoort. Het antisemitisme – geëvolueerd uit een middeleeuws religieus anti-judaïsme – daarentegen stelt dat de 'Jood' nooit zoals de norm zal kunnen zijn aangezien zijn 'joodsheid' in zijn bloed zit. Het zit in zijn natuur en dit zal nooit kunnen veranderen. ■

HET CHRISTELIJK ANTI-JUDAÏSME: WANNEER HET NIEUWE ZICH UIT HET OUDE CONSTRUEERT

Het anti-judaïsme is ouder dan het christelijk anti-judaïsme; reeds in andere culturen waar Joden samenleefden kwam het tot filosofische politiek-religieuze schermutselingen. Denk hierbij aan het joodse feest purim *tijdens het Hellenisme (334-30 v.C.). Wij interesseren ons hier voor het anti-judaïsme dat is voortgekomen uit een religie die zélf uit het jodendom is ontsproten. De relatie van het christendom tot het jodendom is overeenkomstig een dochter-moederrelatie, waarbij de dochter dominantie over de moeder wil krijgen. Deze suprematie over de andere zal ten eerste op theologisch gebied plaatsvinden: het jodendom zal vanuit een theologisch visie in de marge geplaatst worden ten voordele van het christendom.*

Het proto-christendom: een joodse sekte

Wanneer Jezus onder het Romeins recht aan het kruis sterft, ziet de meerderheid het gebeuren als de terechtstelling van ene 'Jezus van Nazareth', zijnde een man die bij wijze van voorbeeld gekruisigd wordt in een turbulent Jeruzalem ten tijde van het joodse Paasfeest. Evenwel beschouwt een joodse minderheid Jezus als de langverwachte Messias (de Christus; de gezalfde).

Jezus' naaste volgelingen verblijven echter in Jeruzalem en richten zich voornamelijk op het bekeren van … joden! Voor hen dient men allereest jood te zijn en zich aan de joodse regels te houden. Men spreekt hier over het **judeo-christianisme**.

Paulus daarentegen houdt zich niet aan die centralisatie en richt zich naar de buitenwereld die overwegend Hellenistisch is. Indien hij 'heidenen' wil bekeren tot het vroege christendom, dan dienen zij zich eerst te laten besnijden aangezien zij eerst jood moeten zijn. Hiertegen zal Paulus zich in het jaar 49 afzetten tijdens het *Concilie van Jeruzalem*. Er wordt bepaald dat de bekeerlingen zich niet dienen te laten besnijden om tot het christendom te behoren, met als gevolg dat het 'traditionele' jodendom die bekeerlingen niet als jood beschouwen. Dit mondt uit in het **pagano-christianisme** / paulinisme.

Het jaar 70 is van kapitaal belang voor de evolutie van het christendom én het jodendom. Aangezien de latere keizer Titus de Tempel van Jeruzalem (het epicentrum van de joodse religie) verwoest, ontwikkelen beide strekkingen zich elk op een andere manier. Tegen het einde van de eerste eeuw van de gangbare jaartelling ontwikkelt het jodendom zich tot het rabbinale jodendom onder invloed van Jochanan ben

© http://www.friends-partners.org

De hier als Jood voorgestelde Pontius Pilatus wast zijn handen in onschuld na Jezus ter dood te hebben veroordeeld.
Na de ondergang van het West-Romeinse Rijk wordt de in Jeruzalem verblijvende Romeinse procurator door middel van de typische 'Jodenhoed' afgebeeld. (Luikse psalter, 13de eeuw)

Zakkaï. Het christendom daarentegen, dat zich reeds over meerdere regio's in het Romeinse Rijk heeft verspreid, zal tijdens de eerste eeuwen van haar bestaan orde op zaken moeten stellen om vrije invullingen, interpretaties en mogelijke afscheuringen te voorkomen.

De Joden betichten van godsmoord …

De eerste eeuwen van het christendom worden getypeerd door meerdere strekkingen die voor onenigheid zorgen binnen de jonge religie. In 325 vraagt de Romeinse keizer Constantijn de Grote eenheid binnen het christendom en een éénduidige definitie op papier te zetten wat het christendom nu wel is. Dit resulteert in de christelijke geloofsbelijdenis (het 'credo') tijdens het *Concilie van Nicea*. Hierin staat te lezen: 'Ik geloof in één Heer, Jezus Christus (…) Geboren, niet geschapen, één in wezen met de Vader.' Anders gesteld betekent dit dat God (de Vader) één is met Jezus (de Zoon), wat leidt tot het theologische dogma dat Jezus eigenlijk de mens-geworden God op aarde was. Dit heeft een verregaand gevolg voor de relatie en de onomkeerbare breuk met het jodendom.

Het was voornamelijk moeilijk binnen het Romeinse Rijk te verkondigen dat het eigenlijk een Romein (m.n. Pontius Pilatus) was die Jezus terechtgesteld had. De meerdere evangelies werden uitgekozen om de leesbaarheid ervan te vrijwaren voor de verschillende lagen van de samenleving. Het evangelie volgens Mattheüs bood een geschikt antwoord op de vraag: 'Wie heeft nu eigenlijk Jezus gedood?'

Hoofdstuk XXVII situeert zich tijdens het proces van Jezus waarbij hij voor Pilatus wordt gebracht en een Joodse menigte aanwezig is. Vers 22 stelt dat het volk (de aanwezige Joden dus) riepen dat zij ervoor kozen Jezus te laten kruisigen, gevolgd, in vers 24, door Pilatus' handengewas waarmee hij zich van de zaak onttrekt. Dit betekent dat de Romeinen in het evangelie volgens Mattheüs kunnen kennismaken met de ware moordenaars van Jezus: de Joden.

(Wanneer het West-Romeinse Rijk in 476 ten onder gaat, duikt een andere versie op: Pilatus wordt gewoonweg een … Jood. Elke versie dient één en hetzelfde teleologisch gevolg: de Joden zijn schuldig aan Jezus' kruisigingsdood.)

Stellen we de vraag opnieuw: wie doodde Jezus? De Joden hebben hem gedood volgens het evangelie volgens Mattheüs. En met het Concilie van Nicea in 325 wordt bepaald dat Jezus gelijk staat aan God, dus hebben de Joden niet alleen 'de persoon' Jezus gedood, maar hebben zij zich schuldig gemaakt aan het vermoorden van God zelf. Het joodse volk wordt thans beschouwd als een **deïcide volk**!

Uiteraard zit men in de vierde eeuw wanneer dit bedacht wordt en komt de bijkomende vraag opborrelen: zijn alle Joden nu wel schuldig aan hetgeen zich eeuwen voorheen heeft afgespeeld? Wederom biedt het evangelie volgens Mattheüs het antwoord: in hoofdstuk XXVII, vers 27:25 leest men: "Zijn bloed kome over ons, en over onze kinderen," wat duidt op de erfelijkheid van de misdaad.

© Alle rechten voorbehouden

Analyse van het christendom versus het jodendom:

- De *Dame Ecclesia* (de Kerk) is gekroond, daarentegen ligt de kroon bij *Dame Synagoga* (het Jodendom) naast haar op de grond. Zij werd dus 'ontkroond', wat wijst op het verlies als drager van het ware geloof, de **Verus Israël** (het ware uitverkoren Volk).
- De staf, die de continuïteit symboliseert, is bij de jodin gebroken, terwijl ze nog heel is bij de christin. De laatstgenoemden pretenderen thans het ware geloof te bezitten.
- De Synagoge heeft naar beneden hangende stenen tafelen in haar handen. Ze symboliseren de Tien Geboden die Mozes ontving en van kapitaal belang zijn in de joodse religie. Aangezien in de christelijke iconografie een attribuut naar de hemel gericht

houden het lauweren van God aanduidt, representeert het neerhangen – naar de aarde gericht – het tegenovergestelde. De stenen tafelen wijzen neerwaarts; ze hebben afgedaan. Dit duidt op het voormalige verbond (het 'Oude Testament') dat God met het Joodse volk had. De Kerk draagt een kelk en verwijst naar het Laatste Avondmaal waarbij Jezus, terwijl hij de beker met wijn aan zijn apostelen geeft, zegt dat dit de beker van het nieuwe en altijddurende verbond is. Het wijst dus op het Nieuwe Testament dat God is aangegaan met de christenen.

- De Dame Ecclesia heeft de ogen geopend en ziet de waarheid, terwijl de ogen van de joodse door een sluier van de waarheid worden afgeschermd.

© Alle rechten voorbehouden

Orémus et pro pérfidis Judæis : ut Deus et Dóminus noster áuferat velámen de córdibus eórum; ut et ipsi agnóscant Jesum Christum Dóminum nostrum.

Non respondetur Amen, sed statim dicitur :

Omnípotens sempitérne Deus, qui étiam Judáicam perfídiam a tua misericórdia non repéllis : exáudi preces nostras, quas pro illíus pópuli obcæcatióne deférimus; ut, ágnita veritátis tuæ luce, quæ Christus est, a suis ténebris eruántur. Per eúmdem Dóminum. ℟. Amen.

© Alle rechten voorbehouden

Vanaf de 7e eeuw wordt openlijk gebeden opdat de harten van de 'perfide' Joden zouden ontsluierd worden om zo het ware geloof te kunnen aanvaarden.

Tijdens het *Te Deum* vergezelde de joodse generaal Bernheim Koning Albert I. Toen de Koning hem bij het betreden van de kerk vroeg hoe het aanvoelde er als enige jood te zijn, antwoordde Bernheim: "Mijn excuses, Sire, maar we zijn hier met twee!" en hij wees naar een Jezusbeeld.

Het antijudaïsme: het reversibel marginaliseren

Het christendom kon het jodendom niet tenietdoen; zonder het judaïsme rechtvaardigt ze haar eigen bestaan niet meer en deze realiteit is storend. De enige oplossing om hieraan tegemoet te komen, was het marginaliseren van het jodendom en zijn aanhangers, in de hoop dat de Joden zich allen zouden bekeren zodat aldus het jodendom stopt te bestaan / 'oplost'.

Twee vrouwenbeelden vertegenwoordigen de apocalyptische strijd; eens de ene bekeerd is tot het 'ware geloof' kan de openbaring plaatsgrijpen.

Vanaf de zevende eeuw wordt de christelijke liturgie uitgebreid met het gebed voor de perfide Joden. Tijdens elke *Goede Vrijdag* (waarop de kruisiging van Jezus wordt herdacht) wordt, tot na de Tweede Wereldoorlog (!), openlijk gebeden voor de ongelovige Joden zodat hun harten ontsluierd worden zodat zij het 'ware' geloof kunnen aanvaarden …

Het **antijudaïsme** is de haat tegenover de jood. Hij houdt een andere religie aan en daarbovenop is hij aanhanger van de moederreligie die de waarheid niet wil zien. Toch betekent dit feit niet dat de jood volgens de christen onlosmakelijk verbonden is met zijn religie; de (vrijwillige) bekering tot het christendom – theologisch geconfirmeerd met het doopsel – neemt de bekeerling op in de christelijke gemeenschap, waarbij hij niet meer tot het jodendom behoort. ■

Het religieus antisemitisme

De fantasmatische vorm van religieuze haat

Europa kent tussen de vierde en de tiende eeuw vele volksverhuizingen en invasies. Heersers dienen zich in eerste plaats bezig te houden met het verdedigen van hun grenzen of het uitbreiden van hun machtsgebied. Tot de elfde eeuw vormt het christelijke Europa zich met de staten die we heden nog herkennen.
De islamitische inname van het Heilige Land brengt de christelijke wereld ertoe kruistochten in te richten om Jeruzalem te bevrijden van de bezetter. Vóór het plaatsvinden van de Eerste Kruistocht vindt de Volkskruistocht plaats, die uit avonturiers bestaat die weg willen uit hun dagelijkse miserie, door te gaan strijden in het Oosten. Maar waarom zo ver gaan om de vijand te bestrijden, wanneer zich in het christelijke Europa vijanden van het christelijke geloof bevinden? De Joden hebben zich nog steeds niet tot het christendom bekeerd, wat een doorn in het oog is van de bestrijders van de vijanden. In 1095 worden vele steden – waaronder Speyer, Worms en Mainz – in Duitstalig gebied geviseerd waar Joden gedwongen gedoopt of afgeslacht worden.
De haat jegens de Joden zal in het overwegend christelijke Europa een historische drastische wending nemen naarmate het fantasmatische de overhand krijgt in dat religieus getinte haatgevoel.

De rituele moord
In 1144 vindt in het Engelse Norwich de eerste betichtingen van rituele kindermoord plaats die toegeschreven wordt aan de Joden. De Joodse gemeenschap zou rond het christelijke paasfeest de behoefte gehad hebben om een christenjongen te vermoorden om de smarten van Jezus' kruisiging over te doen.
Dit verhaal verspreidt zich later in Europa, en talrijke soortgelijke verhalen zullen zich vanaf dan voordoen, waarbij het verhaal wordt uitgebreid met bijkomende, soms perverse, aanhangsels (bijvoorbeeld: wanneer in 1475 in het Italiaanse Trento de jonge Simeon vermoord teruggevonden wordt, krijgen de Joden de schuld van een wel heel bizar ritueel; zij zouden Simeons bloed hebben afgetapt om er *matses* (ongedesemd brood dat gebruikt wordt tijdens het joodse Paasfeest) mee te maken …).

Hostieprofanatie
Paus Innocentius III kondigt tijdens het *Vierde Lateraanse Concilie* in 1215 het dogma van de transsubstantie af. Bij het uitspreken van de magische formules 'Dit is mijn lichaam' en 'Dit is mijn bloed' door de priester tijdens de eucharistie, veranderen het brood en de wijn in respectievelijk het lichaam en het bloed van Jezus Christus. De geconsacreerde hosties die niet genuttigd worden en christelijk theologisch als lichaam van Jezus worden beschouwd, worden in een ciborie in het tabernakel bewaard.

© Johan Puttemans

Na het Tweede Vaticaanse Concilie (1962-1965) werd beslist Simeon van de heiligenkalender te halen. Klaarblijkelijk is dit niet overal goed doorgedrongen. De Belgische Nederlandstalige dagblokkalender *De Druivelaar* tegenover de Belgische Franstalige dagblokkalender *Le Sablier*.

The Martyrdom of St. Simon of Trento in Accordance with Jewish Ritual Murder door Giovanni Gasparro (2020)

In 1247 noteert men een eerste voorval van zogenaamde hostieprofanatie in het Duitse Beelitz. De mythe verhaalt hoe enkele (welgestelde) Joden een oude en armoedige christenvrouw (of een onbelezen arme christenman) omkopen om een geconsacreerde hostie te ontvreemden, zodat zij deze kunnen doorprikken om Jezus wederom te kunnen vermoorden. Maar wanneer ze met dolken in die hosties steken, beginnen ze op wonderbaarlijke manier te bloeden … Deze beschuldigingen gaan gepaard met terechtstellingen van Joden, het confisqueren van hun goederen en het met geweld verdrijven van de Joden.

Ahasveros, het omnipresente Joodse gevaar dat gemerkt moet worden

Het verhaal van 'de Wandelende Jood' start met de vervloeking van de Jood Ahasveros die tijdens Jezus' lijdensweg geen hulp zou hebben geboden. Als straf vervloekt de gekruisigde Jezus hem door hem eeuwig te laten dolen; nergens zal hij zich kunnen vestigen. De Jood was voortaan overal aanwezig: ook al werd hij niet gezien, toch zit hij geborgen en dit weerspiegelt het haast psychopathologische van het geheel. Hij wordt van alle rampen beticht en beschuldigd. Na de uitbraak van de pest in 1347 in Europa, worden de Joden – die overal aanwezig zijn – beschuldigd de waterputten te hebben vergiftigd. Vele Joden eindigen op de brandstapel.

Het doorprikken van de Heilige Hosties - Glas-in-loodraam in de Sint-Niklaaskerk te Edingen

© Stichting Auschwitz / Johan Puttemans

De **alomtegenwoordige zondebok** bij uitstek wordt gevonden; alle kwaad van de wereld is te herleiden tot de ware vijand van de christelijke wereld: de aanhangers van het Jodendom.
De Joden in de gemeenschap worden tijdens het eerder aangehaalde *Vierde Lateraanse Concilie* verplicht zich in het openbaar kenbaar te maken door middel van een merkteken op hun kledij. De **vestimentaire segregatie** stigmatiseert klaarblijkelijke fysieke banale mensen openlijk.

De *Limpieza de Sangre*, de Jood religieus racialiseren

Het uitbreken van een economisch minder goede periode laat het minder fraaie bij de mens bovenkomen. De Joden die zich tot het christendom hadden bekeerd, en dit eerder om toegang te krijgen tot beroepen en privileges die hen ontzegd werden ten gevolge van hun religieuze aanhang, worden tijdens crisisperioden geviseerd. Men onderscheidt aloude christenen van 'nieuwe' christenen (de bekeerden).

De inquisitie, een kerkelijke instantie die zich bezighoudt met geloofskwesties, onder de gevreesde Torquemada, gaat die 'nieuwe' christenen op de rooster leggen om zich ervan te vergewissen dat zij wel degelijk echte aanhangers van het katholieke geloof zijn geworden. Gemartelde mensen bekennen meestal wat de folteraar *a priori* wil horen. Aldus zien de bekeerden zich hun theologisch 'paspoort' tot de christelijke wereld ontnomen worden: hun bloed was als het ware niet volle-

© Alle rechten voorbehouden

Joden werden ervan beschuldigd waterputten te vergiftigen.

Document *Limpieza de Sangre* uit 1722.

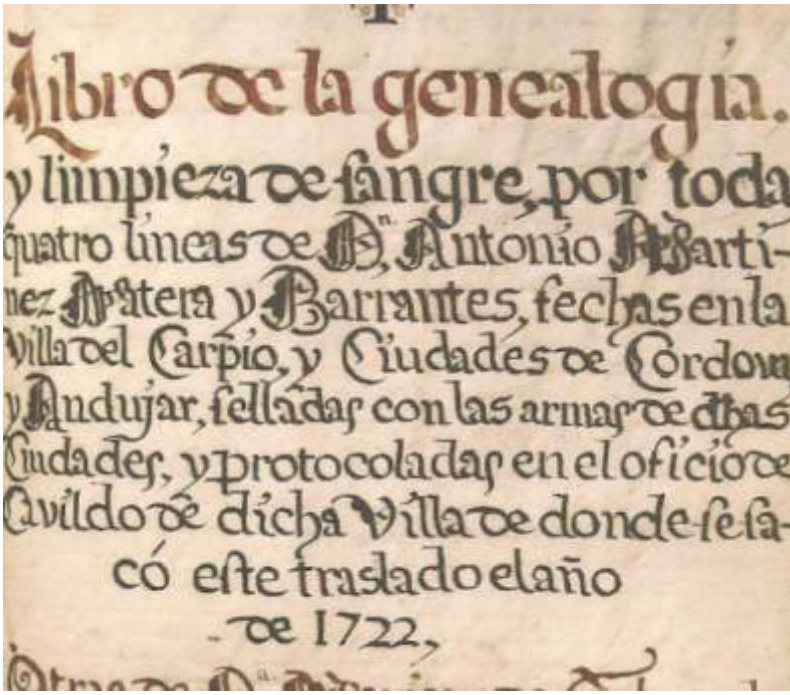
Libro de la genealogia.
y limpieza de sangre, por toda
quatro lineas de D.n Antonio Marti-
nez Mateva y Barrantes, fechas en la
Villa del Carpio, y Ciudades de Cordova
y Andujar, selladas con las armas de dhas
Ciudades, y protocoladas en el oficio de
Cavildo de dicha Villa de donde se sa-
có este traslado el año
de 1722,

© Alle rechten voorbehouden

dig 'gereinigd van de joodsheid'. Mensen dienen voortaan een document te bezitten: de *Limpieza de Sangre* (Spaans voor '**bloedreinheid**'). Met andere woorden: het doopsel ontdoet niet iemand volledig van zijn zogenaamde inherente Joodse identiteit. De stap naar het **religieus antisemitisme** wordt een feit in 1449.

In hetzelfde jaar dat Columbus Amerika ontdekt vindt onder een strenggelovige katholieke koningin de hereniging van Spanje plaats. In maart 1492 vaardigt Isabel I van Castilië het *Verdrijvingsedict* uit: elke niet-katholieke inwoner heeft de keuze zich te bekeren tot het katholicisme of aan de deur van het land te worden gezet. Tienduizenden Joodse families dienen uit te wijken naar andere Europese contreien.

De verdrijving van de Joden was reeds een eeuwenoude traditie binnen Europese landen (Engeland zal in 1290 reeds z'n Joden het land uitzetten. In de 14de eeuw volgen vele andere landen en regio's. Merk op dat vele Joden welkom waren in één van de meest religieus tolerante landen: Polen onder Casimir III de Grote).

Reeds in de vroege middeleeuwen worden speciaal voor de Joodse inwoners welbepaalde wijken, kwartieren of straten ingericht met als doel hen de kans te ontnemen zich te integreren of assimileren; hen fysiek gescheiden houden zorgt zowel voor de christelijke bevolking alsook in de meerderheid van de gevallen voor de Joden, voor veiligheid. Het fenomeen wordt in de

Op deze afbeelding staat een Jood uit Worms die een geel kenmerk draagt. Het is dezelfde kleur die gebruikt zal worden door de nazi's om de Joden te markeren.

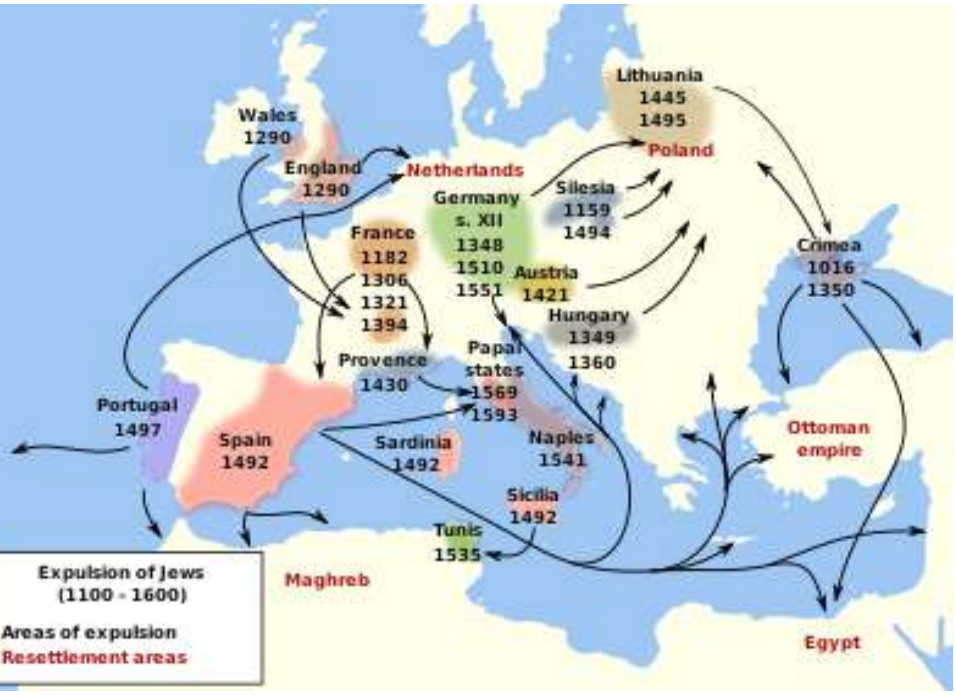

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

16de eeuw benoemd; in 1516 wordt te Venetië de afgelegen wijk waar de Joden worden ondergebracht 'gheto' genaamd.

Luther, de mislukte hoop de Joden te bekeren tot het christendom

De monnik Maarten Luther zette zich af tegen de aflatenpolitiek en de weelderige positie van de klerikale top. Zijn 95 stellingen zullen hem van het Rooms-katholieke geloof doen afdwalen. Hij beslist de Bijbel te vertalen naar het Duits zodat elke gelovige, zonder tussenkomst van het priesterschap – met de paus op kop –, het Woord Gods kan lezen. Het Oude Testament vertaalt hij rechtstreeks uit het Hebreeuws, wat hem in nauw contact brengt met Joodse intellectuelen. Luther hoopt dat de Joden, bij het lezen van het Nieuwe Testament, zich zullen bekeren tot de ingezette Reformatie, maar dit blijft uit. In 1543 pent hij in reactie hierop het hoogst haatdragende boek *Von den Juden und Ihren Lügen* ('Over de Joden en hun leugens') neer. ■

Over de Joden en hun Leugens
Maarten Luther (1543)

© Alle rechten voorbehouden

VAN HET RACIAAL ANTISEMITISME NAAR EEN GENOCIDAAL ANTISEMITISME

Na decennia van godsdienstoorlogen wordt de mensheid zich bewust van de obscure en soms destructieve kant van het bekrompen en opgelegde religieus dogmatisch denken. Vanaf het einde van de 17de eeuw / begin 18de eeuw tot aan de Franse Revolutie *heerst op meerdere niveaus de zogenaamde* Verlichting (Le siècle des Lumières *in het Frans, The* Enlightenment *in het Engels, die* Aufklärung *in het Duits en* השכלה *('Haskalah') in het Hebreeuws). De Duitse filosoof Immanuel Kant kan ongetwijfeld als één van de belangrijkste vertegenwoordigers van het* universalisme *en de* Verlichting *beschouwd worden; met zijn "sapere aude" ("durf te denken") plaatst hij de mens en het rationalisme centraal. Vele Europese landen nemen een rationele invalshoek aan in hun visie op mens en maatschappij.*

Het Duitse volk loopt door haar politieke en institutionele verdeeldheid achter op deze visie. Het kan deze vernieuwing niet echt inzetten en reageert hierop met het gevoel in plaats van de rede en het particularisme van de mens in plaats van het universalisme. Van 1789 tot aan de Industriële Revolutie *(1848) volgt het* Romantisme *de* Verlichting *op. Zij heeft, in tegenstelling tot de rede, het (aan)voelen als hoofdkenmerk.*

Het *Völkische* Duitsland in een racistisch en antisemitisch Europa

De Duitse componist Richard Wagner, die in een verdeelde Duitse natie leeft, tracht een mythische link tussen het Duitse volk en het verleden te creëren. Zijn bombastisch meesterwerk *Der Ring des Nibelungen* schetst in een met heldhaftige goden gevuld verhaal de grootsheid van de Noordse mythologie die aan de basis van de Duitse cultuur ligt. De Romantische Duitse filosoof Johann Gottlieb Fichte daarentegen gaat zich buigen over de vraag welke de eerste taal op aarde was? Met andere woorden: welke taal spraken Adam en Eva onderling? Fichte poneert gelijktijdig het Duits als de *Ursprache* en beschouwt de Duitsers als *Urvolk*. Het Duitse volk wordt na deze hersenkronkel een 'Volk' (wat zal leiden tot het *Völkisch* denken) en hierbij is de weg geopend naar een **Duits racistisch nationalisme**.

De 19de eeuw is de eeuw bij uitstek waarin raciologische en racistische theorieën ontstaan. Een (pseudo)wetenschappelijk onderscheid wordt opgesteld binnen het menselijke ras, waarbij blanken (en onder hen het zogenaamde Noordse ras voorop) superieur geacht worden. De Fransman Arthur de Gobineau legt de basis voor de rassentheorie in zijn tweedelig werk *Essai sur l'Inégalité des Races Humaines* (1853-1855). Het wordt een koud kunstje om twee groepen te gaan polariseren: de superieure *Ariërs* zien de

Tijdens de openbare degradatie van Alfred Dreyfus, roept de menigte 'Dood aan de Joden'!

© Alle rechten voorbehouden

Semieten als hun tegenpool. In 1879 richt de conservatieve antisemitische Duitse schrijver Wilhelm Marr de 'Antisemitische Liga' op.

In 1871 zien unionistische en nationalistische Duitsers hun kans schoon om eindelijk hun achterstand op de modernisering in Europa na de *Industriële Revolutie* in te halen. Na de Frans-Duitse Oorlog, waarbij Napoleon III vrij snel de strijd moet staken tegen het militair sterkere Pruisen en dat nog lang een doorn in het oog van het wraakzuchtige Frankrijk zal betekenen, vooral na het verlies van Elzas en Lotharingen, proclameert Bismarck in Parijs het Duitse keizerrijk.
Frankrijk, het land van de Ideeën van de Franse Revolutie (*Liberté*, *Égalité*, *Fraternité*) beschuldigt en veroordeelt in 1894 onterecht Alfred Dreyfus, een uit Elzas afkomstige kapitein. De jonge Franse stafofficier van Joodse origine wordt ervan beticht plannen van het Franse leger te hebben doorgespeeld aan de Duitse vijand. Tijdens zijn openbare degradatie noteert de Oostenrijkse journalist Theodor Herzl dat de menigte "À mort les Juifs !" roept. Zo te zien heeft het raciale het van het rationele overgenomen …

De Protocollen van de Wijzen van Sion, de 'Joodse vernietigende wereldconspiratie'
Het antisemitische pamflet *De Protocollen van de Wijzen van Sion* verhaalt de Joodse wereld-dominantie. Ook al wordt vrij snel blootgelegd dat het een maaksel

Op deze illustratie blijkt dat achter wereldideologieën uiteindelijk maar één vijand schuilt: de Jood. Aldus zal gesproken worden over het 'judeo-maçonnisme', het 'judeo-kapitalisme' en het 'judeo-bolsjewisme'.

© Alle rechten voorbehouden

Arthur Langerman verzamelt en is in het bezit van de grootste privé-verzameling van antisemitisch materiaal.

© Alle rechten voorbehouden

van de Russische *Ochrana* (de geheime dienst) betreft, toch gaat het document spoedig een zelfstandig leven leiden. Het speelt een centrale rol na de val van het Russische tsarisme en de opkomst van het communisme.
De Jood wordt de personificatie van alle kwaad dat in de wereld heerst en daarbovenop: de Jood is niet menselijk! De toon van het **raciaal antisemitisme** is gezet. Op geen enkele manier wordt de Jood nog als puur menselijk uitgebeeld; hij oogt enigszins menselijk, maar uiteindelijk is dit louter schijn, aangezien hij wel steeds iets onmenselijks en verachtelijks moet weerspiegelen (bij voorbeeld: bokkenpoten, een haviksneus, een parasiet, een bacteriebacil of ander ongedierte met een mensenkop en dergelijke). Hiervan getuigen de zovele postkaarten die destijds circuleerden.

Henry Ford is niet alleen een autoconstructeur, maar eveneens uitgever van verscheidene antisemitische werken, zoals *The International Jew*. In dit boek stelt hij dat de Jood alomtegenwoordig aanwezig is. Achter alles schuilt de eeuwige Jood: de Jood past zich, net als een kameleon, aan zijn omgeving aan.

Het Duitse verlies, het voorbereide pad naar de 'ware wereldvijand'
Wanneer het Duitse keizerrijk in 1918 de wapens na vier hellelange jaren neerlegt, verkroppen meerdere militairen deze nederlaag niet. Naar hun mening werd het leger niet door een sterkere

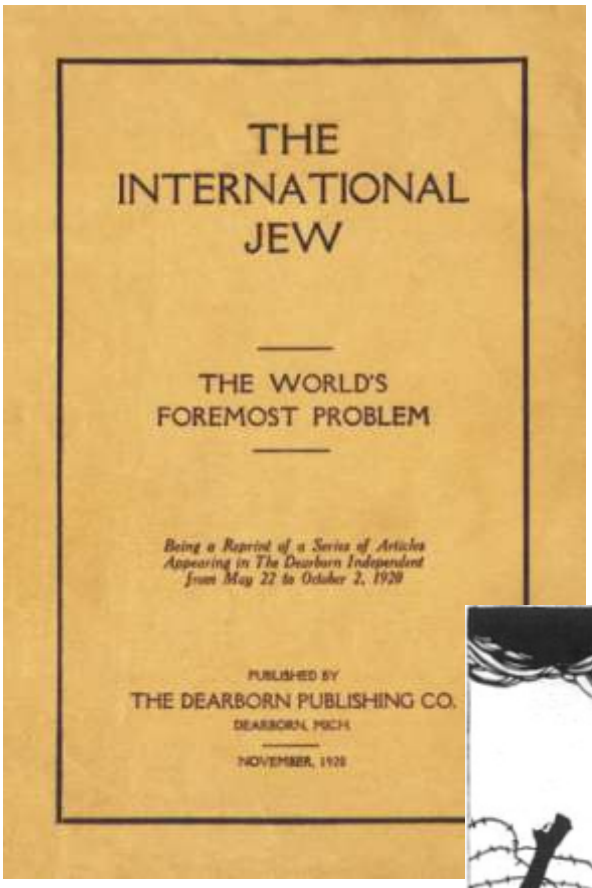

© USHMM

In het boek *The International Jew* van Henry Ford wordt de Jood geschetst als een alomtegenwoordig gevaar.

De moedige en strijdlustige soldaat in de loopgraven, die richting de vijand uitkijkt, wordt in de rug met een dolk lafhartig aangevallen. De schuldige kan snel geïdentificeerd worden: de frygische muts wijst op de democratie als nieuwe regeringsvorm ter vervanging van het absolutisme, de diep uitgesneden decolleté plaatst metaforologisch de vrouw centraal aangezien zij tijdens de oorlog de plaats van de man heeft moeten innemen. Voornamelijk wordt de moderniteit hierbij aangekaart en verworpen. Evenwel is duidelijk wie achter dit alles schuilt: de Jood (kijk maar naar de haviksneus en de davidsster op de muts).

© Alle rechten voorbehouden

vijand verslagen op de slagvelden, maar dient de schuld elders gezocht te worden. Eén maand na de capitulatie verschijnt de *Dolchstoßlegende* ('Dolkstootlegende').

In 1919 ontstaat de DAP, de directe voorganger van de NSDAP. De partij positioneert zich in het politieke landschap als extreem nationalistisch, absolutistisch en uiterst antisemitisch. Vanaf 1923 brengt de haast pathologische joodhatende populistische nazi Julius Streicher het weekblad *Der Stürmer* ('De Aanvaller') uit. De cover beslaat aloude antisemitische fabels die thans gerecycleerd worden. De slagzin van het blad luidt als volgt: *Die Juden sind unser Unglück!* ('De Joden zijn ons ongeluk') en hiermee is haast alles gezegd. De Joden zijn – louter door te bestaan – de oorsprong en de verantwoording van alle tegenspoed op aarde. Een stommiteit éénmalig uitkramen blijft een stommiteit, maar het duizendmaal herhalen en men begint erin te geloven … De nazi's hebben niets uitgevonden, het enige wat ze wel hebben doorgezet is de stap naar het fysieke vernietigen van voor hen allesbehalve mensen die gewoonweg teveel op aarde zijn. Het feit alleen dat de Jood bestaat, is hen teveel.

Waarom zich dan zodanig baseren op het verleden? Hiervoor bestaat een drogargument waar zij gretig gebruik van maken: het *argumentum ad antiquitatem* (beroep doen op het verleden). ■

Der Stürmer schildert de Joden als de meest walgelijke en onmenselijke wezens af. Eeuwenoude mythen komen weer aan de oppervlakte, zoals de rituele moord op kinderen en volwassenen, de Jood als wereldoverheerser, de Jood als ongedierte, … Kortom: de Jood niet als het ongeluk van de menselijkheid, maar van de gehele mensheid!

© Alle rechten voorbehouden

HET ANTISEMITISME IN NAZI-DUITSLAND, DE LAATSTE RECHTE LIJN NAAR DE JUDEOCIDE

Dat moordcentra het daglicht hebben gezien, heeft een logische ontstaansreden. De judeocide is niet uit het niets ontstaan, en evenmin is ze onverklaarbaar! Dat deze rubriek 'Moordcentra' (uitzonderlijk ter vervanging van de doorgaans gehanteerde rubriek 'Auschwitz', aangezien het over veel meer draait dan louter Auschwitz) op het einde van dit bulletin wordt geplaatst, heeft twee redenen. Ten eerste ontdekt men dat de langste periode van jodenhaat van vóór het nazitijdperk stamt en ten tweede dat men zich, wanneer oorden als Chełmno, Bełżec, Auschwitz-Birkenau, Sobibór, Treblinka en Majdanek, alsook de vele plaatsen waar de Shoah per kogel werd uitgevoerd bezocht of bestudeerd worden, men zich ervan bewust moet zijn waar men zich bevindt. Het betreft de plaatsen waar voor miljoenen mensen – die voortaan door een moordzuchtige ideologie als een niet-menselijk "ras" werden beschouwd – bij wijze van spreken de hoofdpersonages werden van het laatste hoofdstuk van een lang bestaand haatverhaal dat geschreven (en uitgevoerd!) werd.

Het antisemitisme tijdens de Weimarrepubliek

In Hitlers 'analyse' in 1919 kwamen twee soorten van antisemitisme aan bod, nl. het **gevoelsantisemitisme** ("**populistisch antisemitisme**") – waarbij haat en een onbedwingbaar gevoel van afkeer en afschuw ontstaat bij het zien van een Jood – en het meer "**verstandelijk antisemitisme**". Dit laatste sloeg op de diepgewortelde haat jegens Joden aangezien er hier werd uitgegaan van de alom Joodse aanwezigheid: de Joodse wereldoverheersende intenties en diens voor de mensheid vernietigend gevolg. Daarnaast volgt nog het ***Völkisch* antisemitisme**.

Het woord 'völkisch' valt haast niet te vatten in een andere taal dan buiten het 'nazi-Duits'; het is niet echt één in een normale evenwichtige samenleving te hanteren woord maar eerder in een metafysische (haast mythische) racistische context. De beste omschrijving zou als volgt luiden: een romantisch-nationalistische eenheid of eigenschap die men – volgens 'bodemgerelateerde' (drog)argumenten – toekent aan (welbepaalde) mensen. Hieruit ontstaat het *Volkskörper* ('volkslichaam'), een woord dat betrekking heeft op het geheel van de, volgens de racistische achtergrond, subjecten die allen samen onder dezelfde raciale noemer – metaforisch – één lichaam / één object vormen. Dit **raciaal antisemitisme** gaat ervan uit dat alle raciale objecten de Staat vormen waarbinnen Joden "raciaal" geen enkele plaats hebben.

De haat tegen de Joden, die zo omvangrijk is geworden, mondt uiteindelijk uit in de enige mogelijke '(eind-)oplossing' (*Endlösung*): het fysiek vernietigen van de Joden. Dit kan bestempeld worden als het "**ontologisch of genocidaal antisemitisme**". Een genocide vereist dergelijke extreme haat waarbij de ene groep de andere groep ontologisch niet meer kan uitstaan, leidend tot een totale fysieke vernietiging!

Wanneer de nazi's in 1933 politiek aan zet komen, wonen om en bij de 69.600.000 Duitsers in het land. Onder hen rekent men een slordige 522.000 Duitsers die van de Israëlitische geloofsgemeenschap deel uitmaken. Anders gesteld is minder dan één procent (0,75%) Jood …
De antisemitische maatregelen en verordeningen dwingen de Joodse inwoners uit nazi-Duitsland te emigreren.
Tot 1939 emigreren van de in 1933 aanwezige Joden ongeveer 58%, wat overeenstemt met 304.000 mensen. De meesten onder hen opteren voor een (vlucht)reis naar de Verenigde Staten van Amerika. Via onder andere Antwerpen hopen ze in de Nieuwe Wereld een nieuw leven te kunnen opstarten. Maar in 1934 vaardigt de Amerikaanse overheid een restrictie uit waardoor het haast onmogelijk wordt naar dat land uit te wijken. Joden die in België aanmeren zijn niet van plan hier te blijven; ze wensen vanuit ons land naar de VSA te gaan.
Zo'n 60.000 Duitse Joden emigreren – onder de 5de *aliyah* ('emigratie') die van 1929 tot 1939 plaatsvindt – naar Palestina. In dat decennium arriveren ongeveer een kwart miljoen Joden in dat land dat onder Brits mandaat staat.
Van de ong. 214.000 Joden die in 1939 in nazi-Duitsland overblijven, worden tussen de 160.000 à 180.000 (circa 80%) vermoord tijdens de judeocide. Op 19 mei 1943 wordt nazi-Duitsland officieel *Judenfrei* ('Jodenvrij') verklaard; zo'n 20.000 Joden blijven over in kampen en dergelijke.
In april 1945 resteren nog welgeteld 15.000 Joden. Dit komt overeen met amper 3% van de in 1933 in Duitsland woonachtige Joden en 7% van het Joodse bevolkingsaantal in 1939 …

Kort overzicht van de antisemitische escalatie onder de nazi's*

1933

30 januari
Hitler krijgt het kanselierschap aangeboden. Zijn kabinet bestaat uit een coalitie van verschillende partijen en de nazi's bezetten vrij weinig ministerposten. Wel schrijft Hitler terstond nieuwe verkiezingen uit die begin maart zullen plaatsvinden.
28 februari
Artikel 48 van de grondwet wordt ingeroepen dat tijdelijk de macht van het parlement uit handen geeft zodat de regering noodverordeningen kan nemen. Dit was volgens de kersverse kanselier nodig aangezien de dag eerder het parlement in brand werd gestoken door, volgens de nazi's, een aanhanger van de communistische partij.
Maart
De eerste politieke tegenstanders worden in (concentratie)kampen opgesloten.
24 maart
Hitler proclameert de Ermächtigungsgesetz *('overnamewet') waarmee decreten i.p.v. wetten afgekondigd mogen worden. De Weimarrepubliek wordt officieus de dictatuur 'nazi-Duitsland'.*

*Cursieve tekst = algemene historische feiten, rechte tekst = antisemitische feiten.

© Alle rechten voorbehouden

In april 1933 wordt een economische boycot georganiseerd tegen Joodse handelaars.

1933

1 april
De nazi's organiseren een economische boycot tegen Joodse winkeliers. Met slogans zoals 'Kauft nicht bei Juden' krijgen Joodse handelaars een voorsmaakje van het nazi-antisemitisme.
7 april
Joodse staatsambtenaren worden ontslagen. Joodse artsen, advocaten, (hoog)leraars enz. verliezen hun werk ten voordele van Arische Duitsers.
14 juli
De 'denaturalisatiewet' viseert onmiddellijk ongewenste elementen in Duitsland, o.a. 150.000 Oostenrijkse Joden.
25 augustus
De Ha'Avarah-overeenkomst (Hebr. voor 'overdracht') is een deal tussen de zionisten en de nazi's die bepaalde dat Joden die naar Palestina willen emigreren een deel van hun bezittingen verliezen ten voordele van nazi-Duitsland.

1934

2 augustus
Na het overlijden van president Paul von Hindenburg wordt afgekondigd dat de ambten van kanselier en president verenigd worden in de persoon van Adolf Hitler, die thans alle macht over het land bezit.

1935

15 september
Met de *Reichsbürgergesetz* ('Rijksburgerwet') wordt bepaald wie wel of niet Duitser is: iemand wiens vier grootouders 'zuiver Duits bloed' heeft, wordt als raciaal *Deutschblütiger* een *Reichsbürger*. Een persoon met minimum 3 Joodse grootouders wordt raciaal als *Jude* beschouwd! (Tussenin liggen de *Mischlinge* van 1e en 2e graad).
Met de 'wet ter bescherming van het Duitse bloed en van de Duitse Eer' wordt het Arische Duitsers verboden te huwen met raciaal minderwaardigen (vooral Joden) en dit om 'Rassenschande' te voorkomen.
Duitse Joden worden gedenaturaliseerd; ze verliezen *de jure* het Duits staatsburgerschap en worden louter *Reichs- / Staatsangehörige* ("Staatsafhankelijke"), waarmee ze eigenlijk vreemdelingen in eigen land worden, aangezien ze geen politieke- of basisburgerrechten meer bezitten.

Mira Marx werd verplicht de meer 'Joodsklinkende' meisjesvoornaam Sara bij haar officiële voornaam te plaatsen.

© www.historisches-unterfrancken.uni-wuerzburg.de

1936

Tijdens de Olympische Spelen, die in Berlijn plaatsvinden, worden de meeste anti-Joodse wetten even opgeschort omdat Hitler angst heeft voor buitenlandse kritiek en een eventueel economisch verlies. Tevens wil Hitler geen gezichtsverlies lijden in het buitenland.

1937

De Joden worden financieel benadeeld
omdat ze als Jood geboren zijn.

1938

17 augustus
Joden moeten voortaan de voornaam 'Israël' en Jodinnen 'Sara' op hun identiteitskaart laten aanbrengen.
30 september
Het wordt voortaan Joodse artsen verboden Arische patiënten te behandelen.
Oktober
Joden moeten de letter 'J' op hun identiteitskaart laten stempelen.
9 – 10 november
Na de moord te Parijs op de Duitse diplomaat Ernst vom Rath door de Jood Herschel Grynszpan breken in Duitsland "spontane" acties los tegen Joden. Ca. 7.500 winkels worden vernietigd (voornamelijk winkelramen sneuvelen), 267 synagogen worden vernield en 91 Joden sterven. Om en bij de 30.000 Joden, veelal mannen, worden aangehouden en in kampen opgesloten. Zij kunnen tegen hoge geldsommen vrijkomen op voorwaarde dat zij het land verlaten.
De Joden krijgen daarbovenop nog eens de rekening gepresenteerd (1 miljard RM), aangezien de schuld van de schermutselingen hen in de schoenen wordt geschoven.
Deze nacht zal bekend worden als de *Kristallnacht* en betekende een scharniermoment in het Duits antisemitisme, aangezien de Joden thans omwille van hun raciaal karakter rechtstreeks geviseerd worden. Vele Joden zullen hierna beslissen nazi-Duitsland en het geannexeerde Oostenrijk te verlaten, o.a. richting België.
12 november
Het wordt Joden verboden nog langer theaters, opera's en dergelijke te bezoeken.
15 november
Joodse kinderen worden op school geweerd.

De moord op de Duitse diplomaat Ernst vom Rath leidde tot de *Kristallnacht*, waarbij Joodse winkels en synagogen worden vernield.

© Alle rechten voorbehouden

1939

30 januari
Hitler houdt zijn rede in de Reichstag. Hierin verklaart hij dat indien de Joden wederom de wereld in een wereldoorlog zouden storten, hij de vernietiging van het Jodendom in Europa zal uitvoeren.

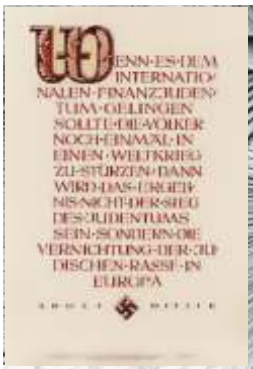

"Als het internationale financiële jodendom erin slaagt het volk in een nieuwe wereldoorlog te storten, zal het resultaat niet de overwinning van het jodendom zijn, maar de vernietiging van het joodse ras in Europa."
Hitler, 30 januari 1939

© Alle rechten voorbehouden

April
Bijna alle Joodse bedrijven zijn ten gevolge van de economische druk over kop gegaan.
1 september
Nazi-Duitsland valt Polen binnen en start hierbij de Tweede Wereldoorlog.

© Alle rechten voorbehouden

Vanaf 1941 moeten Joden zich kenbaar maken in het openbaar. De gele ster werd het meest gebruikte kenteken maar was geen uitvinding van de nazi's; ze beriepen zich op het verleden.

In totaal werden van 1933 tot 1939 meer dan 400 anti-Joodse wetten en decreten uitgevaardigd

1940

10 – 18 mei
Het Belgische leger verliest de oorlog tegen Duitsland (de Achttiendaagse Veldtocht). Enkele weken later dient het Franse leger, dat tezelfdertijd aangevallen werd door het Duitse leger, ook te capituleren.

1941

1 september
De Duitse Joden moeten verplicht een kenteken in het openbaar dragen.
December
De nazi's beginnen hun eigen Joden (uit Berlijn) te deporteren naar het Oosten, o.a. naar de nieuwe Gau Wartheland en de onder nazibewind staande bufferstaat het *General-Gouvernement*.

1942

Augustus (tot juli 1944)
Aanvang van de deportatie van de Joden in België.

1943

19 mei
Nazi-Duitsland wordt officieel als *Judenfrei* ('Jodenvrij') verklaard.

1944

Duitse Joden in nazi-Duitsland (die in kampen zitten) worden tot 1944 massaal gedeporteerd. 93,4% wordt bij aankomst in de moordcentra terstond naar de gaskamers gestuurd.

1945

April
Niet meer dan 15.000 Joden blijven nog over in een bijna verslagen nazi-Duitsland.
Hitler verliest misschien de oorlog, maar zijn oorlog op de Joden heeft hij grotendeels gewonnen …

VÓÓR DE GANGBARE JAARTELLING

Hellenisme	Filosofisch-politiek anti-judaïsme

VANAF DE GANGBARE JAARTELLING

33	Jezus' dood. Sommigen zien hem als de Jood Jezus van Nazareth, anderen beschouwen hem als de verwachte Messias Jezus Christus
49	Bekeerlingen dienen zich niet te laten besnijden (dus niet nodig om eerst jood te worden)
70	Destructie van de Tempel van Jeruzalem. Invoering van de *Fiscus Iudaicus* (belasting die elke Jood moet betalen)
96	Ontwikkeling rabbinisme
IIIe eeuw	Vroegchristelijke omschrijving van de Joden als eeuwige dwalers
325	Credo van Nicea. Joden worden als godsmoordenaars beschouwd
Ve eeuw	Augustinus ziet de Joden als het 'getuigenvolk' (*Verus Israël*)
VIIe – VIIIe eeuw	Christelijke anti-joodse liturgie (*Oremus et pro perfidis Judaeis*)
1095	Volkskruistocht: geweld tegen Joden langs de Rijn
1144	Eerste betichting van rituele moord te Norwich (Engeland)
1179	Verbod om tussen christenen geld met intrest te lenen. Joden zullen als geldschieters gebruikt worden (zie 1233)
1210	Eerste uitbeelding van de *Judensau* ('Jodenzeug') in Keulen. Joden worden in obscene taferelen voorgesteld
1215	Vestimentaire segregatie: Joden worden verplicht zich te onderscheiden
1223	Eerste middeleeuwse beschrijving van de Wandelende Jood
1233	Karikatuur van Isaac of Norwich (geldschieter van de Engelse koning). Verband gelegd tussen Joden en geld
1247	Eerste betichting van hostieprofanatie te Berlitz (ten noorden van Berlijn)
1290	Engeland bant als eerste (massaal) haar Joden

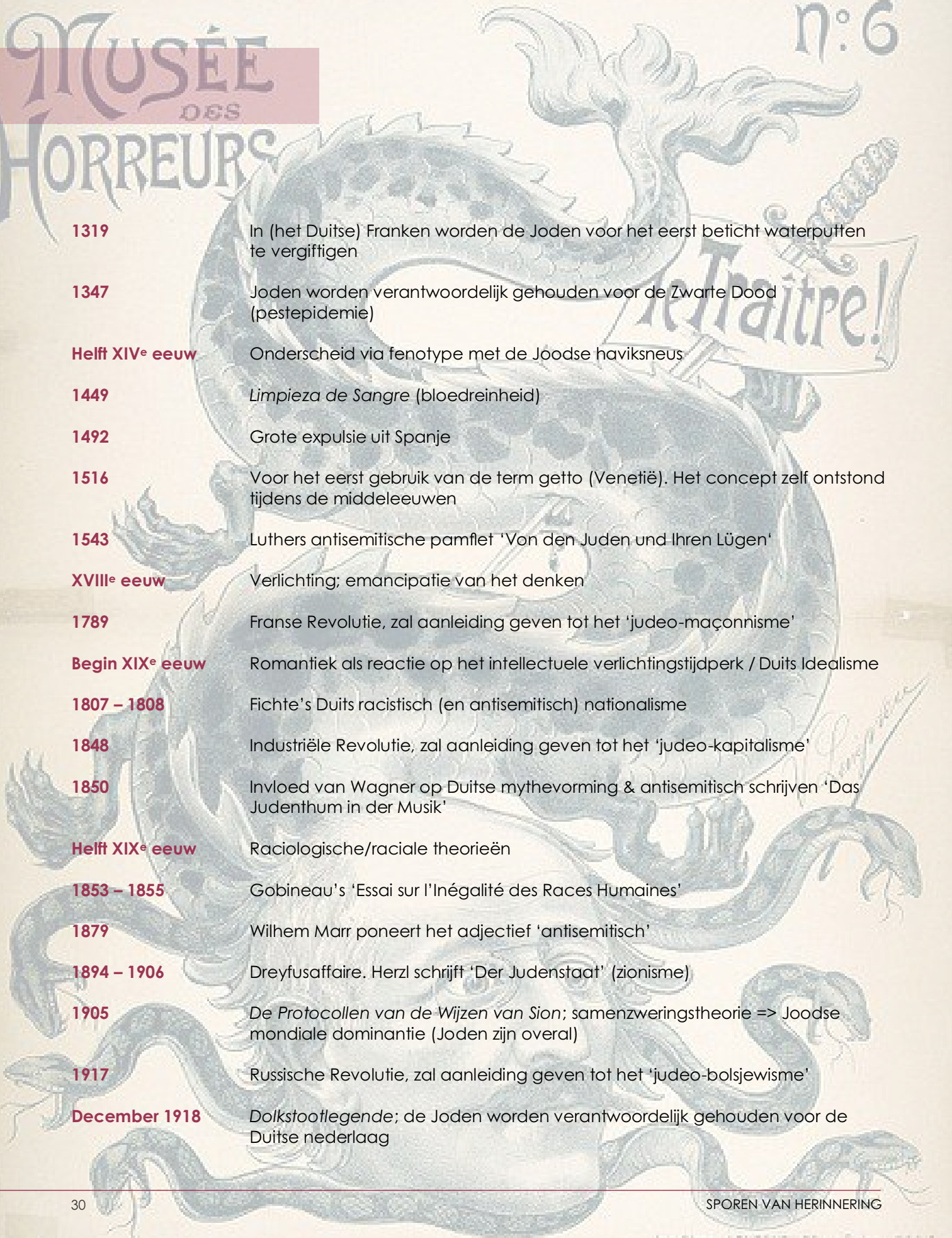

1319	In (het Duitse) Franken worden de Joden voor het eerst beticht waterputten te vergiftigen
1347	Joden worden verantwoordelijk gehouden voor de Zwarte Dood (pestepidemie)
Helft XIVe eeuw	Onderscheid via fenotype met de Joodse haviksneus
1449	*Limpieza de Sangre* (bloedreinheid)
1492	Grote expulsie uit Spanje
1516	Voor het eerst gebruik van de term getto (Venetië). Het concept zelf ontstond tijdens de middeleeuwen
1543	Luthers antisemitische pamflet 'Von den Juden und Ihren Lügen'
XVIIIe eeuw	Verlichting; emancipatie van het denken
1789	Franse Revolutie, zal aanleiding geven tot het 'judeo-maçonnisme'
Begin XIXe eeuw	Romantiek als reactie op het intellectuele verlichtingstijdperk / Duits Idealisme
1807 – 1808	Fichte's Duits racistisch (en antisemitisch) nationalisme
1848	Industriële Revolutie, zal aanleiding geven tot het 'judeo-kapitalisme'
1850	Invloed van Wagner op Duitse mythevorming & antisemitisch schrijven 'Das Judenthum in der Musik'
Helft XIXe eeuw	Raciologische/raciale theorieën
1853 – 1855	Gobineau's 'Essai sur l'Inégalité des Races Humaines'
1879	Wilhem Marr poneert het adjectief 'antisemitisch'
1894 – 1906	Dreyfusaffaire. Herzl schrijft 'Der Judenstaat' (zionisme)
1905	*De Protocollen van de Wijzen van Sion*; samenzweringstheorie => Joodse mondiale dominantie (Joden zijn overal)
1917	Russische Revolutie, zal aanleiding geven tot het 'judeo-bolsjewisme'
December 1918	*Dolkstootlegende*; de Joden worden verantwoordelijk gehouden voor de Duitse nederlaag

1920 (tot 1948)	Mandaatgebied Palestina toevertrouwd aan het Verenigd Koninkrijk
1920 – 1922	*The International Jew* van Henry Ford
1923	*Der Stürmer* met als slogan: 'Die Juden sind unser Unglück'
1933	Hitler wordt kanselier van de Weimarrepubliek
1 april 1933	Economische boycot op Joodse winkels
15 september 1935	Joden worden op basis van vermeende raciale kenmerken gedefinieerd in nazi-Duitsland
9 november 1938	*Reichskristallnacht*. Joden worden voor het eerst aangehouden omwille van hun Joods-zijn
30 januari 1939	Hitlers speech: indien er een wereldoorlog komt zal hij de Joden vernietigen
1/9/1939 – 10/5/1940	Schemeroorlog: vanaf de aanval op Polen tot de aanval op het Westen
22 juni 1941	Aanval op de USSR. Begin van de 'Shoah met kogels' door de *Einsatzgruppen*
7 december 1941	Pearl Harbor. VSA verklaart de oorlog aan nazi-Duitsland (voor Hitler betekent dit de wereldoorlog => zie 30 januari 1939)
8 december 1941	Eerste (territoriale) moordcentrum Kulmhof
Voorjaar 1942	*Aktion Reinhardt* & Auschwitz-Birkenau. Veralgemeende judeocide
1942	Meeste Europese Joden worden vernietigd!
4-6 oktober 1943	Himmlers speechen te Posen; eufemismen en dubbelzinnig taalgebruik leiden tot het begin van het negationisme
8 mei 1945	Nederlaag van nazi-Duitsland
Nov. 1945 – okt. 1946	Berechting nazi-kopstukken tijdens Neurenbergproces
Juli 1946	1 jaar na de oorlog woedt er in Kielce (Polen) een pogrom. Joden (Holocaustoverlevenden) worden beschuldigd een christenjongen te hebben vastgehouden nadat ze hem hebben ontvoerd. Een 40-tal Joden worden door plaatselijke Polen vermoord
Mei 1948	Ontstaan Parlementaire Republiek Israël

HET ANTISEMITISME, EEN KWAAD DAT NOG LANG DE WERELD NIET UIT IS!

'Ga niet stemmen. Het zijn allen Joden!' Dit staat er te lezen in de Poolse stad Łódź. En we bevinden ons niet in een ver verleden; het betreft geen historische inscriptie ten tijde van het nazisme, maar één uit het jaar 2019. Dit is spijtig genoeg geen unicum in het huidige Polen; in meerdere steden en dorpen treft men dergelijke anti-Joodse slogans en symbolen aan. In onder andere Warschau kan men bij het betreden van het oude stadsgedeelte kunstenaars treffen die kleine beeldjes verkopen van Joden die één grosz (één Poolse centiem) vasthouden (Żyd z pieniążkiem). Die kan men trouwens ook probleemloos kopen in de voormalige synagoge van Włodawa en andere oorden. Geschilderde portretten van Joden in negentiende-eeuwse klederdracht, al dan niet met een haviksneus, die geld tellen, komt men ook tegen in de straten.

Zonder er zich al te veel vragen bij te stellen is dit religieus antisemitisme dagelijkse kost; bijna 40% van de Polen gelooft nog steeds dat de Joden verantwoordelijk zijn voor de kruisigingsdood van Jezus. Desalniettemin blijft het niet op een (anti-)religieus niveau hangen; bijna de helft (48%) van de Polen vertoont een diep verankerd antisemitisch gevoel en vooroordelen. Bijna in alle gevallen gaat dit antisemitisme gepaard met een anti-Israëlgevoel. Opmerkelijk aan het hedendaagse Polen is, naast een zichtbaar antisemitisme, het filosemitisme. Polen die 'We love you Jews' op spanborden hebben staan, die de duidelijke link tussen het Jodendom en de Polen in de Pools-Europese geschiedenis wensen duidelijk te maken, die Joodse graven gaan opfrissen (soms met daden die tegen de Joodse religie ingaan, zoals bloemen op een graf leggen) enzovoort. Spijtig genoeg blijven dergelijke ondernemingen die de tolerantie bevorderen overschaduwd door antisemitische uitspattingen, die veelal zichtbaarder zijn voor de alledaagse mens.

Jammer genoeg is Polen geen uitzondering op de rest van de Europese landen; ook in België dient men de hand in eigen boezem te steken en zich te bevragen waarom antisemitisme hier nog de kop opsteekt!

© Stichting Auschwitz / Johan Puttemans (2016)

"Opdat er kassa (geld) in huis zou zijn die nooit op zou raken, moet je een Jood in huis hebben. Hij zal het geld bewaren!!!"
Vertaling uit het Pools door Jan Dierick.

De legende van de Europese Jood die christenkinderen eet, werd aangepast naar Israël dat Palestijnse kinderen eet.

© Alle rechten voorbehouden

Het antizionisme, een semantische dekmantel voor het antisemitisme

Om welke reden men ook voor of tegen Israël moge zijn, zolang beargumenteerd gediscussieerd kan worden via rede en zin voor logica, zolang een communicatie mogelijk is, is er geen vuiltje aan de lucht. Men spreekt éénzelfde taal: de taal van argumenten en tegenargumenten, een openstaande geest voor andermans opinies, meningen en overtuigingen die gebaseerd zijn op feiten en logische gevolgtrekkingen die verifieerbaar zijn of genegeerd kunnen worden. Tolerante vooringenomenheid is haast een *conditio sine qua non* om zich in dit debat te mengen.
Voornamelijk in de moderne Arabische wereld is een heftig en soms geïnstitutionaliseerd antisemitisme de kop komen opsteken en dit terstond te wijten aan het bestaan van de staat Israël. En hier wringt het schoentje net: de term 'antisemitisme' wordt als het ware vermeden. Er wordt gebruik gemaakt van een nieuwe en 'neutralere' term: het antizionisme (verwijzend naar de berg Zion: één van de bergen van Jeruzalem). Met deze term wordt op het eerste gezicht met de vinger gewezen naar de Israëlische staat die afgedaan wordt als een Joodse staat vanaf haar ontstaan. Achterliggend en bij uitbreiding wordt teruggegrepen naar oude mythen en verhalen over onder andere de vermeende poging van Joden om de wereld te controleren en domineren, over Joden die achter alle (economische) ellende en mislukkingen in de wereld zouden zitten of zelfs dat Joden het nodig zouden achten om Palestijnse kinderen te doden en hun vlees te eten[1].
Het antizionisme, en bij uitbreiding, het 'moslimantisemitisme' houdt verband met de uiterst gevoelige en gemediatiseerde kwestie Israël-Palestina. Een neutrale wetenschappelijke houding wordt bijna een onmogelijke klus wanneer een onlogisch gedachtegoed de onderliggende spreektaal wordt!

Antisemitische uitspattingen in een naar traditie tolerant België en in het naoorlogse Europa

Over het algemeen kan men in Europa sinds de aanvang van het derde millennium een stijging van verbaal als fysiek (slagen, steekpartijen en dergelijke) geweld opmerken jegens Joden, alsook vandalisme gericht tegen Joodse monumenten zoals synagogen, memorialen en begraafplaatsen[2].
Na de economische crisis van 2008 winnen extreme partijen, zowel rechts als links, aan terrein. Beide extremen hebben een plaats gegeven aan het antisemi-

© Alle rechten voorbehouden

De schietpartij in het Joods Museum van België was een antisemitische terreuraanslag op 24 mei 2014 in Brussel. Een radicaal-islamitische schutter maakte vier doden in het Joodse doelwit. De Franse douane arresteerde op 30 mei 2014 in Marseille Mehdi Nemmouche, de 29-jarige Franse dader.

tisme; zowel raciale als economische factoren hebben de overhand genomen in een irrationeel denken en veronderstelling.
Op een totaal van 11,4 miljoen inwoners telt ons land om en bij de 35.000 Joden (0,3% van het totaal), waarvan de orthodoxe gemeenschap in Antwerpen het zichtbaarst is. Toch mag niet vergeten worden dat er ook 'minder opvallende' Joden, zoals gesecu-lariseerde Joden, landgenoten zijn.
Na empirisch onderzoek te hebben gevoerd, werd vastgesteld dat het antisemitisme in België, en bij uitbreiding in Europa over het algemeen, en antisemitische geweldsuitspattingen gelinkt kunnen worden met de moslimgemeenschap en dit voornamelijk na 2009[3]. Het Europees antisemitisme, en België ontsnapt hier niet aan, is een gevolg en een uiting van een haatdragend anti-Israëlgevoel. Verder werd nog vastgesteld dat het voornamelijk jonge moslims zijn (en in mindere mate moslima's) die een (in)directe band met het Midden-Oosten hebben en die sterk gekant zijn tegen Israël. Ook werd geconstateerd dat antisemitische gevoelens sterker aanwezig zijn bij gelovige moslims in vergelijking met niet-gelovige moslims[4]. In 2011 werd in een Nederlandstalige school in Brussel veldonderzoek gedaan, met als gevolg dat 50% van de moslimleerlingen uit de 2de en de 3de graad antisemitische gevoelens koesteren[5].
Vanaf 2012 wordt een sterke stijging van antisemitisch geweld opgetekend in Antwerpen tegen de (opvallende) Joodse gemeenschap en iedereen herinnert zich wel de dodelijke gruweldaad in het Joods Museum van België (te Brussel) in 2014.
Een misschien ietwat minder gewelddadige manier van (ongekend en onbemind) antisemitisme zijn de voorvallen tijdens de carnavalstoet te Aalst in maart 2019. Op een praalwagen werden Joodse poppen uitgebeeld volgens karakteristieke eigenschappen die thuishoren bij het antisemitisme; ze namen clichés aan die in het verleden reeds tot desastreuse gevolgen hebben geleid. Het carnaval van Aalst verklaarde evenwel achteraf dat het zeker niet hun bedoeling was een ge-

meenschap te kwetsen en dat ze eerder uit onkunde hebben gehandeld. Hun opzet was humor te laten heersen. Wanneer zij op een educatieve manier uitgelegd kregen welke gevoelige snaren werden geraakt, kon het drogargument van 'wir haben es nicht gewußt' erna niet meer ingeroepen worden. Met enig leed werd vastgesteld dat het jaar erop met een Aalsterse woordspeling, wederom op een dubbelzinnige manier wellicht allusie werd gemaakt op insecten die Joden zouden voorstellen. In het Aalsters betekent 'mier' uiteindelijk 'muur' maar een mier is in het Nederlands een insect. Deze woordspeling kan misschien een gedeelte aan het lachen brengen, echter zakt de glimlach tot bittere ernst wanneer mensen die het Aalsters niet beheersen hier tekens kunnen inzien die naar het antisemitisme neigen.

Een goede en gezonde voorkennis is wellicht het beste tegengif tegen alle vormen van haat! ■

(1) https://web.archive.org/web/20071001051800/http://news.independent.co.uk/media/article80239.ece
(2) https://www.adl.org/news/article/global-anti-semitism-selected-incidents-around-the-world-in-2012
(3) https://web.archive.org/web/20090211143428/http://jta.org/news/article/2009/01/07/1002058/belgium-faces-wave-of-anti-semitic-acts
(4) https://levif.be/actualite/belgique/bruxelles-les-jeunes-musulmans-ont-trois-fois-plus-de-prejuges-homophobiques-antisemites-et-sexistes-que-les-non-croyants-analyse
(5) M. Sacco en M. Martiniello, *Antisemitism and immigration in Western Europe today is there a connection? The case of Belgium*, 2018

Aalst Carnaval besloot in 2019 af te zien van hun UNESCO-erfgoed omdat zij vonden dat hun karikaturen van de Joodse gemeenschap 'onschuldig' waren en niet antisemitisch. Zij deden er zelfs nog een schepje bovenop in hun editie 2020.

© Alle rechten voorbehouden

HET CORRECTE WOORD DE CORRECTE BETEKENIS

Bronnen:
[1] Van Dale Groot woordenboek der Nederlandse taal, elfde druk, 1984
[2] Woordenlijst Nederlandse Taal (het Groene Boekje), september 2010

A

Anti-judaïsme	De haat van de *jood**
Antisemitisme	De haat van de *Jood**
Antizionisme	- Politiek verzet tegen het zionisme* - vermomde term; gebruikt in sommige gevallen aloude antisemitische aantijgingen
Ahasveros	Zie *Wandelende Jood**
Alyah	Joods-zionistische emigratie naar Palestina/Staat Israël
Ariër	Volgens de nazirassenleer was het Arische ras afkomstig uit het Noorden, waarvan de Germanen afstamden Pseudowetenschappelijke fenotype van de Ariër: blond, blauwogig, sterk, moedig en struis en een rechte neus Ideologisch: > < semiet*
Asjkenazi(e)m	Uit Midden- en Oost-Europa afkomstige Joden [1]
Assimilatie	(sociol.) het opgaan in een nieuw milieu van individuen of groepen [1]

B

Bloedmythe/-reinheid	Gedachtegang als wat iemands 'ras' doorgegeven wordt via het bloed en waarbij besmetting moet vermeden worden Vanaf 1449 werd de bloedreinheid 'Limpieza de Sangre' in Toledo (Spanje) gebruikt

C

Chassidisme	De uit het Oost-Europa afkomstige ultraorthodoxe* richting binnen het jodendom. Heel erkenbaar door specifieke klederdracht
Churbn (חורבן)	Zie *judeocide** (Jid.: verwoesting)

D

Deïcide volk	In de 4de eeuw wordt het Joodse volk beschouwd als een godsmoordend volk, aangezien zij beschuldigd worden van met Jezus evenzeer God te hebben vermoord
Diaspora	Tussen andersdenkenden verstrooid wonende leden van een kerkgenootschap, m.n. de joden buiten Palestina [1] (Gr.: verstrooiing)
Dolkstootlegende	De schuld van het verlies van de Eerste Wereldoorlog wordt door Duitsers bij de Duitse Joden gelegd

E

Einsatzgruppen	Zie *'Shoah met kogels'**
Endlösung der Judenfrage	Plan op 31 juli 1941 dat bepaalt dat alle Joden fysiek vermoord moeten worden

Expulsie	Uitzetting, uitdrijving, verjaging (uit een land) Sinds de middeleeuwen wijzen vele Europese landen Joden uit

F

Filosemitisme	Genegenheid jegens de joodse religie en het Joodse volk (> < antisemitisme*)
Fobie	(geneesk.) angstbeklemming die in bep. omstandigheden of tegenover bep. voorwerpen kan optreden, zonder dat er een zichtbare oorzaak voor de angst bestaat [1]

G

Gegenrasse	Lett.: tegenras Volgens nazi-ideologen was het (Joodse) 'tegenras' parasitair van aard en dus ontologisch gevaarlijk voor het positieve Arische ras
Geld(tellende Jood)	Stereotiepe (waan)idee dat Joden verbindt met geld, hebzucht en gierigheid
Genocide	Zie *judeocide** (Neologisme (1944) voor volkerenmoord)
'Genocidaal antisemitisme'	Haat t.o.v. Joden die dermate ontologisch van aard is en waarbij fysieke (volkeren)moord de enige 'oplossing' is
Gevoelsantisemitisme	Als 'populistisch antisemitisme' beschouwd; de haat en afschuw van de Jood bij het empirisch waarnemen van de 'orthodoxe / chassidische*' Jood
Getto	Wijk in Venetië waar in 1516 Joden in werden ondergebracht Zie *(Joden)Wijk**

H

Haviksneus (Jodenneus)	Karikaturale neusgrootte en -vorm die fenotypisch sinds de middeleeuwen aan Joden worden toegekend
Holocaust	Zie *judeocide** (Gr.: totale verbranding / brandoffer)
Hostieprofanatie	Betichting van Joden die zogezegd hosties zouden doorprikken die daarop op miraculeuze wijze beginnen te bloeden

I

Integratie	Het maken tot of opnemen in een geheel, ook pregn.: het als gelijkwaardig opnemen van een bevolkingsgroep (van ander ras) in een bep. maatschappij [1]
Irrationalisme	Vreemd aan of (in sterker opvatting) strijdig met de rede, met het nuchter verstand [1]
Israël	- de aartsvader Jakob (Gen. 32:28) - het volk der Israëlieten - naam van de joodse nationale staat in Palestina [1] - bijkomende voornaam die Joodse mannen in nazi-Duitsland moesten bijvoegen
Israëliër	Bewoner van de staat Israël [1]
Israëliet	Lid van het volk Israël [1]

J

Jood/ **J**oods	Lid v.h. Joodse volk/ m.b.t. het Joodse volk [2]
jood/ **j**oods	Aanhanger v.h. joodse geloof/ m.b.t. de joodse godsdienst [2]
Juda(ïsme)	Het jodendom; de joodse instellingen en godsdienst [1]
judas	(fig.) verraderlijke mens, valsaard [1] Directe verbinding met *Juda**
Judenfrei	'Vrij van Joden' (lees: verwijderd); naziterminologie
Judeocide	Periode 1941-1944: volkerenmoord op de Joden

Judeofobie	Een irrationele angst of haat jegens joden/Joden

K

Kenteken	Zie *vestimentaire segregatie**
Kristallnacht	Pogrom tegen de Joden tijdens de nacht van 9 op 10 november 1938
(Joden)kwartier	Zie *(Joden)Wijk**

L

Limpieza de Sangre	Zie *Bloedmythe/-reinheid**

M

Moordcentrum	Oord dat exclusief gebruikt wordt om op gecentraliseerde wijze mensen te vermoorden

N

Natie	Alle mensen die oorsprong, taal, zeden enz. gemeen hebben, volk, volksstam [1]
Nationalisme	Voorliefde voor het nationale, het eigen volk, het eigen land e.d.; (in 't bijz.) streven om al wat als nationaal beschouwd wordt te bevorderen en te accentueren, gepaard met een zekere afkeer voor het vreemde [1]
Nationaliteit	De hoedanigheid van tot een bepaalde natie te behoren of een bepaalde natie uit te maken, collectieve aanduiding van personen die tot een bepaalde natie behoren [1]
Nürnbergwetten (ras)	In september 1935 bepaalden de nazi's wie raciaal als Jood werd beschouwd

O

Ongedierte	Het irrationeel ontmenselijken van mensen tot schadelijke dieren (i.h.b. insecten)
'Orthodoxe Jood'	In het openbaar door typerende klederdracht herkenbare (religieuze) Jood

P

Patriottisme	Vaderlandsliefde, burgerzin [1]
Protocollen van de Wijzen van Sion	Antisemitisch pamflet dat eind 19de eeuw werd neergepend en waarbij Joden aan bod worden gebracht die de wereld zouden willen overheersen

R

Racisme (Rassenhaat)	Rassenwaan, de opvatting dat het ene ras superieur is aan het andere en, daaruit voortvloeiend, dat ten aanzien van het ene ras andere maatstaven kunnen (mogen) worden aangelegd dan ten aanzien van het andere; discriminatie op grond van het ras [1]
Raciaal antisemitisme	Haat jegens de Jood waarbij hij volgens zijn 'ras' niet meer als menselijk wordt beschouwd
Raciologie	(Antrop.) (Veroud.) Raciale antropologie
Radicalist(me)	Persoon die de uiterste consequenties van een denkwijze aanvaardt en zich in zijn daden daarnaar wil richten [1]
Ras	Groep van mensen of van een soort van dieren of planten die gekenmerkt wordt door bep. vaste erfelijke eigenschappen; ondersoort; variëteit [1]
Ratio / Rationalisme	Zie *irrationalisme**
Religieus antisemitisme	Overgangsfase tussen anti-judaïsme en antisemitisme
Rituele moord	Betichting van Joden die ritueel christenkinderen zouden slachten

S

Sara	Bijkomende voornaam die Joodse vrouwen in nazi-Duitsland moesten bijvoegen
Shoah (שואה)	Zie *judeocide** (Hebr.: calamiteit)
'Shoah met kogels'	Het vermoorden van Joden op gedecentraliseerde wijze met vuurwapens

Segregatie	Afzondering (uit de samenleving); sociale scheiding van bevolkingsgroepen in een land met gemengde bevolking, apartheid [1] Zie *vestimentaire segregatie**
Semitisch (zn.)	De Semitische talen [1] Ideologisch: > < Ariër Volgens de rassenleer stond het semitische ras lijnrecht tegenover de Ariër*/ het Arische ras …
(Joden)ster	Zie *vestimentaire segregatie**
Stereotiep	Vast, onveranderlijk, bij elke gelegenheid terugkerend [1]
(Joden)straat	Zie *(Joden)Wijk**
Synagoge	Israëlitische kerk, Jidd.: Sjoel [1]

T

Tolerantie	Verdraagzaamheid jegens andersdenkenden [1]
The International Jew	Antisemitisch werk van de Amerikaanse industrieel Henry Ford

U

Übermensch	Lett.: 'superieure' / oppermens Ideologisch: > < *Untermensch** Oorspronkelijk uit Friendrich Nietsche's filosofie De nazi's koppelden het begrip aan het ras via het sociaaldarwinisme en de Arische* superioriteitswaanzin
Untermensch	Lett.: 'inferieure '/ ondermens Ideologisch: > < *Übermensch** Door de nazi's gebruikte term om 'minderwaardige' mensen aan te duiden, o.a. Slaven e.d. (! Joden werden niet als *Untermenschen* beschouwd, maar als een *Gegenrasse**)

V

Verdrijving	Zie *Expulsie**
Verstandelijk antisemitisme	Diepgewortelde haat van de Jood enkel bij de gedachte aan de alomtegenwoordigheid van een Joodse overheersing
Verus Israël	Gods uitverkoren volk. Christenen verklaren dit te hebben overgenomen van het jodendom
Vestimentaire segregatie	Sinds de 13de eeuw moeten de Joden zich van de christelijke bevolking in het openbaar onderscheiden d.m.v. welbepaalde kleding(sattributen)
Völkisch (antisemitisme)	Ideologisch-raciaal concept dat zegt dat iemands ontologisch 'zijn' vervat zit in zijn bloed Haat jegens Joden vanuit zijn eigen en typisch (*Völkisch*) anders-zijn; beide zijn volgens het raciale karakter staatkundig incompatibel

W

(De) Wandelende Jood	Middeleeuws waanidee dat stelt dat Joden steeds op pad zijn en zich nergens kunnen/willen vestigen (alias: Ahasveros)
(Joden)Wijk	Al dan niet voor de buitenwereld afgesloten wijk waar Joden vrijwillig of gedwongen opgesloten worden

X

Xenofobie	Vrees voor, afkeer jegens alles wat vreemd is [1]

Z

Zionisme	Streven van joden om een eigen nationale staat in Palestina te stichten en, thans, deze staat te handhaven. [1]
Zondebok(theorie)	(fig.) persoon op wie anderen hun schuld werpen, of die het gestadig voorwerp van hun plagerijen en beschimpingen is [1]

ONZE STUDIEREIZEN IN POLEN DIE HET ANTI-JUDAÏSME EN HET ANTISEMITISME AANKAARTEN

VIJFDAAGSE STUDIEREIS **AUSCHWITZ-BIRKENAU BEZOEKEN** - PROGRAMMA

Vóór de studiereis: gegidst bezoek aan Kazerne Dossin + documentaire '1942-1944. De Kazerne Dossin te Mechelen. Getuigen vertellen'

Dag 1	Lezing: 'Van het anti-judaïsme naar het antisemitisme'
Dag 2	Gegidst bezoek van Auschwitz I (+ de documentaire 'Eens zullen de getuigen er niet meer zijn' ter plaatse) – In het conferentiecentrum: de documentaire '1933 – 1945, Van de opkomst tot de ondergang van het nazisme' – Getuigen aan het woord
Dag 3	Gegidst bezoek van Auschwitz II – Birkenau vertrekkende vanaf de *Judenrampe*. (Alternatief keuze voor zij die Birkenau al bezocht hebben: gegidst bezoek 'de Shoah in Birkenau') – Lezing: 'De maatregelen die tot de judeocide hebben geleid' – Lezing: 'Concentratiekampen versus moordcentra – een wereld van verschil' – Getuigen aan het woord
Dag 4	Gegidst bezoek van het voormalige getto en de Joodse wijk van Krakau – Vrije namiddag in Kraków
Dag 5	Gegidst bezoek 'De Joden van Oświęcim' (met synagogebezoek)

ACHTDAAGSE STUDIEREIS **IN HET SPOOR VAN DE SHOAH IN POLEN** - PROGRAMMA

Vóór de studiereis: vormingsdag (programma verkrijgbaar via info@auschwitz.be)

Dag 1	Het voormalige getto van Warschau
Dag 2	Het voormalige getto van Łódź + bezoek Joodse begraafplaats Het voormalige moordcentrum Chełmno-nad-Nerem / het bos van Rzuchów
Dag 3	Het voormalige getto van Radom De voormalige Joodse wijk van Lublin
Dag 4	Het voormalige concentratiekamp en moordcentrum Majdanek Lublin als voormalig centrum van *Aktion Reinhardt*
Dag 5	Het voormalige getto van Zamość Het voormalige moordcentrum Bełżec
Dag 6	De voormalige synagogen van Włodawa Het voormalige moordcentrum Sobibór
Dag 7	Het voormalige getto van Siedlce Het voormalige moordcentrum Treblinka Slotceremonie & hulde
Dag 8	Vrije voormiddag in Warschau

Tijdens de twee studiereizen in Polen die de vzw Auschwitz in Gedachtenis *aanbiedt, kan kennis gemaakt worden met de verwoestende gevolgen van een diepe en traditionele haat.*
Polen heeft het overleven van het Europese Jodendom enigszins veiliggesteld door een bakermat te betekenen wanneer haast elk West-Europees land zich ontdeed van haar Joden. Tijdens de studiereizen maakt men eveneens kennis met de mooie en typische Joods-Poolse cultuur en traditie.

Deze programma's kunnen veranderen door gebeurtenissen buiten onze wil. Vooraleer te reserveren kan u informatie aanvragen i.v.m. eventuele aanpassingen via info@auschwitz.be of via onze website www.auschwitz.be

MEN DOODT EEN SLACHTOFFER VAN RACISME EEN TWEEDE KEER WANNEER MEN ER GEEN LES UITTREKT VOOR DE TOEKOMST

Het zondebokfenomeen. 'Niets ongewoon binnen een gemeenschap,' zou men denken. De zondebok is toch immers de persoon of de groep die de schuld op zich geschoven krijgt en dit op een onlogische, juridisch weinig correcte en onterechte manier. Psychologisch, en bij uitbreiding sociologisch, heeft het zondebokmechanisme een nut voor de gemeenschap. De frustraties die ontstaan ten gevolge van moeilijk te rationaliseren gebeurtenissen binnen een gemeenschap vinden in een zondebok een uitlaatklep. De Franse filosoof René Girard stelt zelfs dat ons wraakgevoel aldus getemperd wordt. Dit vindt plaats ten nadele van zwakkeren of marginalen in de maatschappij; door hun aanwezigheid en de vooringenomenheden krijgen zij de schuld opgespeld, waarbij zij soms uit die maatschappij verwijderd worden. Twee gevolgen kunnen zich hierna voordoen: een nieuwe bestaande minderheid neemt de plaats van de verwijderde groep in als zondebok of de verwijderde groep krijgt nog steeds de schuld ook al zijn zij niet meer aanwezig. Dit laatste heeft betrekking op groepspsychose; de uit het openbaar verbannen vijand bij uitstek is nog steeds aanwezig, ook al wordt hij fysiek niet meer waargenomen.

De antisemiet heeft alles buiten een Jood nodig; 'zijn Jood' volstaat!

Wat men niet heeft, schaft men aan. Wat men zeker niet nodig heeft maar wel om z'n eigen bestaan te rechtvaardigen, wordt (her)uitgevonden.
Het 'ergste' wat voor een racistische separatist kan plaatsvinden is het volledig laten integreren van degenen die hij als raciaal minderwaardig heeft bestempeld. Een normaal iemand aanvaardt de integratie en de assimilatie van 'vreemde' mensen, in ons geval een (buitenlandse) Jood. Een aanhanger van het anti-judaïsme zal de integratie tot op zekere hoogte voor mogelijk houden, terwijl volledige integratie van een Jood – met het uiteindelijke 'gevaar' van assimilatie – voor een antisemiet totaal uitgesloten is! Indien dit zich voordoet, is het probleem niet opgelost voor de antisemiet; het is niet omdat 'een Jood' niet meer zichtbaar is, dat 'het'/zijn probleem opgelost is. Integendeel; dé Jood niet meer zien is thans de uitgelezen mogelijkheid om 'zijn Jood' uit te vinden die alle kenmerken moét bezitten om te voldoen aan zijn antisemitische psychose. ■

© Alle rechten voorbehouden

Het zondebokfenomeen laat toe de schuld te schuiven op de minderheid in de maatschappij, en dit op een onterechte manier. Ook wanneer de 'schuldige' niet meer fysiek aanwezig is, en zelfs wanneer hij enkel in het brein van de psychoot leeft, blijft de zondebok de ideale uitlaatklep voor de ontstane frustraties.

Professor Joël Kotek (hoogleraar aan de ULB) legt het tijdens zijn lezingen uit aan de hand van een metafoor: "Voor een normaal iemand is één plus één gelijk aan twee. Voor een neuroot is één plus één gelijk aan twee, maar deze realiteit zit hem dwars. Uiteindelijk is één en één gelijk aan drie voor een psychoot."

VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS

SPOREN VAN HERINNERING is het driemaandelijkse pedagogische bulletin van de vzw *Auschwitz in Gedachtenis*. Dit nummer is een speciale editie. U kan een gratis abonnement aanvragen via **info@auschwitz.be**

VAN ANTI-JUDAÏSME TOT ANTISEMITISME

Gebaseerd op de lezing van Johan Puttemans

VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS - STICHTING AUSCHWITZ
WOLSTRAAT 17/BUS 50 - 1000 BRUSSEL - TEL.: +32 (0)2 512 79 98

WWW.AUSCHWITZ.BE
INFO@AUSCHWITZ.BE

Eindredactie: **Henri Goldberg**
Hoofdredactie: **Frédéric Crahay, Johan Puttemans**
Redactiesecretaris: **Georges Boschloos**
Redactiecomité: **Dirk Lagast, Jean Cardoen, Fabian Van Samang**
Vertalingen naar het Nederlands: **Rudy Trullemans**
Graficus: **Georges Boschloos**

Ambassade van de Bondrepubliek Duitsland Brussel

Met de steun van:

Vlaanderen
Nationale Loterij